

KATEŘINA TUČKOVÁ: VYHNÁNÍ GERTY SCHNIRCH

(2009)

Kateřina Tučková (* 1980) vstoupila do literatury prózou *Montespaniáda* (2006) tematizující milostný vztah mladé dívky k ženatému muži. O tři roky později následoval diametrálně odlišný román *Vyhnání Gerty Schnirch*: oproti novele ze současnosti, zabývající se výhradně partnerskými vztahy a používající rekvizity červené knihovny, zde autorka vylíčila tragický osud ženy na širokém historickém plátně od druhé světové války až do reality transformované společnosti devadesátých let. Důraz na minulost s využitím historických poznatků a snahou o faktografickou věrnost je příznačný také pro další román Tučkové *Žitkovské bohyně*

(2012). Jeho vyprávěcí struktura je ovšem mnohem složitější než chronologicky podaný děj *Vyhnání*: dochází v něm častěji k prolínání časových rovin, především k retrospektivám. Syžet *Žitkovských bohyní* lze charakterizovat jako archivní pátrání současné badatelky po minulosti vesnických léčitelky (především za komunistické éry) se snahou rekonstruovat jejich nelehké životní osudy. Prozaička zde na jedné straně využívá znalostí lidové kultury moravských Kopic a prostřednictvím magických schopností „bohyní“ vnáší do příběhu mytickou dimenzi, na druhé straně prokládá román značným množstvím fiktivních dokumentů, převážně spisů tajné policie.

Z charakteru obou románů lze soudit, že Kateřina Tučková představuje prozaický typ, jehož motivací ke psaní je osobní angažovanost na událostech z nedávno minulé doby. S důkladnou znalostí historických okolností je pak tato událost využita jako pozadí pro osobní příběh trpící hrdinky, jenž je inspirován skutečnými osudy. Při konstrukci titulní postavy románu *Vyhnání Gerty Schnirch* autorka využila písemných i ústních vzpomínek mnoha účastnic brněnského divokého odsunu, z nichž jedna dala ústřední hrdince jméno. Aby se autorka jejím prožitkům a zkušenostem co nejvíce přiblížila, zorganizovala s historikem Davidem Kovaříkem v červnu 2007 dokonce pietní pochod smrti, což je vzpomenu také na patitulu knihy.

Uměleckou reprezentací nejednoznačně vyložitelných, eticky problematických jevů moderních českých dějin poukazuje spisovatelka v obecné rovině na negativní důsledek dějinných procesů, jež jsou ze své podstaty nespravedlivé a přinášejí nevinné oběti. Zjevnou ambicí románů je rovněž obeznámit s těmito bolestnými

událostmi současnou mladou generaci, již je Tučková představitelkou, otevřít nad nimi diskusi a prezentovat je jako nezhojené rány národní historie.

Rozsáhlý román *Vyhnání Gerty Schnirch* líčí životní osudy titulní protagonistky od jejího mládí až do smrti. Takto vymezená léta Gertina života splývají s nejtěžším obdobím novodobých českých dějin a umožňují autorce popsat dobu obou totalitních režimů (nacistického a komunistického), jež se na tomto území v krátké době vystřídaly a jež neustále zasahují do hrdinčina osudu: žádný úsek jejího života není bez konkrétního dějinného rámce představitelný.

Jednotlivým historickým etapám a událostem podaným v chronologickém sledu odpovídá členění románu do pěti časově ohraničených kapitol. První část nazvaná *Válkou s cejchem Schnirchů* popisuje životní realitu protektorátního Brna. Druhá, nejrozsáhlejší část pojmenovaná příslovím *Když se kácí les, lítají třísky* zaznamenává samotný akt vyhnání, respektive divokého odsunu brněnských Němců k Pohořelcům a bezprostředně poválečnou dobu, kterou Gerta nedobrovolně prožila v jihomoravské vesnici Perná. V části *Město Deutschfrei* jsou zachycena léta tuhého stalinismu začátkem padesátých let opět v Brně, kam se mohla hrdinka se svou malou dcerou vrátit, stejně jako uvolnění režimu v následující dekádě ukončené srpnovou invazí. Čtvrtá, nesrovnatelně kratší část *Minulost přítomná*, sleduje další protagonistčiny osudy za normalizace a krátce i po jejím pádu. Dovětek Gertina příběhu tvoří poslední část *Sólo pro Barboru*, v níž se její dcera ohlíží za matčíným životem a bilancuje jejich vzájemný vztah. Závěrečný *Slovníček místních pojmů* přibližující zaniklé brněnské realie ještě posiluje dojem autentičnosti románu.

Přestože čas vyprávění zahrnuje rozsáhlou plochu více než půlstoletí, centrální a dostředivou událostí celého příběhu je Gertino vyhnání z jejího rodného města Brna. Vše, co mu předchází, je jen jakýmsi historickým entré, vše, co následuje, se děje v intencích následků tohoto brutálního zásahu do hrdinčina života. Významnost tohoto aktu je posílena nejen titulem románu, ale rovněž prologem zasazeným do časové roviny odsunu, a tedy předcházejícím první, „protektorátní“ kapitole.

Brněnský pochod smrti, který se odehrál v noci z 30. na 31. května 1945 a kolem jehož počtu obětí panují dodneška dohady (avšak nebylo jich méně než 1700), je nechvalně proslulým případem takzvaného divokého odsunu Němců. Týkal se přitom výhradně žen, dětí a starých lidí, neboť práceschopní muži byli vězněni v pracovních táborech. Transport, organizovaný převážně dělníky z brněnské Zbrojovky, kteří po celou válku zásobovali třetí říši zbraněmi, byl sice nelegální, neboť proběhl před Postupimskou konferencí a vyhlášením Benešova dekretu, avšak s prezidentovým tichým souhlasem. Beneš, který se právě navrátil z exilu, nepřímou vyzval k vysídlení brněnských Němců, když při svém proslovu 12. května, jehož se Gerta účastní, v souvislosti s německou otázkou použil v románu demonizovaný výraz „vylikvidovat“.

Samotný akt odsunu a následný Gertin život v Perné, jež jsou námětem druhé kapitoly, jsou popisovány značně naturalisticky. Do posledního detailu je vykresleno

brutální násilí páchané vojáky a mladými dělníky z brněnské Zbrojovky na něžném pohlaví „německé rasy“. Patří sem opakované zmínky o znásilňování, odhazování dětí do polí, tělesné i duševní týrání, zešilení, smrt vysílením, hladem či žízní, případně smrtelná epidemie úplavice způsobená děsivými hygienickými podmínkami a požitím závadné vody. („*Jožka Rejsek vzal jedné [ženě] vřískající děcko a hodil ho jak mičudu do pole. Pak jí to nasázel do zad, když za ním běžela. Všichni byli zlití jak dobytek, jen on se snažil tomu velet, měl přece pověření. Raděj na to nemyslet a už to mít za sebou*“, 103) I když se Gerta může usadit ve vesnici Perná, ani zdaleka to neznamená konec jejímu utrpení a ponižování. S několika dalšími ženami je využívána jako levná pracovní síla téměř v otrocké pozici, bez nároku na jakákoli lidská práva. Navíc musí na vesnici přihlížet rozpadu tradičních vazeb a hodnot, způsobenému zánikem původního venkovského společenství, které náhle rozdělí národnostní příslušnost jednotlivých členů. Příliv českých rodin a následující kolektivizace pak dokoná ztrátu vztahu k půdě, kvůli nuceným přesunům tu zůstane z původních obyvatel jen málokdo.

Postava Gerty Schnirchové je svými charakterovými rysy i svým vystupováním vystavěna tak, aby zcela odpovídala představě nevinné oběti, na níž jsou nespravedlivě uplatňovány principy kolektivní viny. Odpovídá tomu vyhocená národnostní a jazyková dichotomie v rodině Schnirchů, kde proti sobě stojí nacismu propadlý otec se synem Friedrichem na německé straně a laskavá matka s Gertou na straně české. Po matčině smrti, již způsobily otcova přehlíživost a tyranství, se dcera ve svém češtví zatvrdí. Ovšem v následujících letech se potvrzuje, že snaha vymýtiti z jejího života nenáviděný německý prvek se ukáže vždy jako marná. Její touhu po naprosté asimilaci s českým národem od začátku zrazuje Kainovo znamení v podobě jejího typicky německého křestního jména i příjmení. Vedle jména se zavrhaný otec připomíná Gertě prostřednictvím dcery Barbory, jež vzešla z násilného incestního vztahu s ním, což ještě prohlubuje „obětní“ charakter této postavy.

Gertin původ a skutečnost, že se jako jedna z mála účastnic odsunu vrátila do Brna a narušila tak jeho jednonárodní ráz, se natrvalo usídlí v jejím životě a budou ji neustále pronásledovat. Za komunistické totality může pracovat výhradně jako nekvalifikovaná dělnická síla v továrně, do které musí denně dojíždět, z nízkého platu jí jsou strhávány nesmyslné srážky za její příslušnost k poraženému národu, je vydírána státní policií, dcera Barbora je odmala ve škole šikanována učitelkou i spolužáky. Jediný člověk, který je dočasně schopen vnést do jejího života naději, je ženatý komunista Karel Němec, Gertin dávný přítel, s jehož pomocí se Gerta mohla vrátit do Brna, dostala práci a získala slušné bydlení. Avšak když se Karel z Gertina popudu začne zajímat o průběh utajovaného transportu, je umlčen a poslední iluze štěstí se protagonistce záhy rozpadá. Je přirozené, že její zatrpkllost se nakonec obrací i vůči „zaprodanému“ českému národu, což se projeví obzvláště po srpnové invazi spojeneckých vojsk. Ani po pádu železné opony se však zestárlá Gerta nedočká odpuštění. Přestože se její

vnučka Blanka – jako představitelka třetí generace po válečných obětech – angažuje v občanské aktivitě, jež chce těmto lidem zjednat omluvu, brněnští radní k tomuto aktu nenajdou odvahu a učiní pouze polovičaté gesto, když pohořelický pochod odsoudí jako neetický (což se skutečně stalo v roce 2000).

Titulní vyhnání tedy není míněno pouze doslovně, v tomto termínu lze nacházet nejrůznější konotace, z nichž ta nejvýznamnější je obecné vyhnání Gerty ven („*Raus!*“), mimo lidské společenství, ze skutečného života do tristního přežívání všem a všemu navzdory. Uzavřený a vůči vnějšímu okolí ostražitý, až odtažitý způsob života se projektuje i do vztahu k dceři Barboře, jež svoji matku nedokáže pochopit a vyčítá jí nedostatek mateřské lásky, zájmu i rodinného štěstí, které v dětství prožívala vždy s někým jiným (se starou paní Zipfelovou v Perné či později s řeckou rodinou, jež s nimi obývala brněnský byt). V závěrečné pasáži, kdy Barbora přemítá nad svojí zesnulou matkou, hodnotí její život bez velkých emocí jako „*úplně nenaplněný a zbytečný*“, snad s výjimkou krátké epizody mileneckého vztahu s Karlem. Přestože tento soud o Gertě lze z dceřina hlediska považovat za oprávněný, patří k mnoha paradoxům příběhu, že jediné pro záchranu Barbořina života dokázala Gerta snášet všechna příkoří, jež musela podstoupit během transportu i bezprostředně po něm. Jen díky ní se dokázala obrnit silnou vůlí a nezvolit dobrovolnou smrt, jak to učinilo mnoho jiných účastníků pochodu.

Gerta ovšem není jediná odsunutá Němka, jejíž osudy jsou v románu vylíčeny. Na souputnicích, s nimiž se protagonistka seznámila v průběhu samotného pochodu smrti nebo během perenského pobytu u laskavé paní Zipfelové, demonstruje autorka typově odlišné způsoby, jakými se ženy s touto traumatizující zkušeností dokázaly (či nedokázaly) vyrovnat. Vyhraněný pól představuje Johanna, jež v sobě i ve svých dětech udržuje a živí německý původ, ne-li přímo národnostní výlučnost, a ani po letech neztrácí naději, že se její nevěstný muž vrátí. Podařilo se jí rovněž vrátit do Brna, kde udržuje styky s dalšími přeživšími Němci a schází se s nimi v úředně nepovoleném spolku. Na rozdíl od Gerty není Johanna zahořklá vůči Čechům a nezavírá se do dobrovolné izolace. Teresa brzy po odsunu z Perné unikla za hranice a rozhodla se žít v Rakousku. Její životní úroveň v ekonomicky prosperující zemi je sice vyšší, avšak její společenská nezařazenost, daná nejprve statutem uprchlíka a nadále snadno rozeznatelným českým přízvukem, ji nijak neodlišuje od jejích kamarádek. Následky vyhnání se rovněž v jejím případě ukazují jako fatální, jako emigrantka navíc přišla o vlast a považuje svůj život za nenaplněný, neboť „*tak nějak trčí v prostoru a ve vzpomínkách*“. Na druhé straně spektra stojí Hermína, která se rozhodla zůstat v Perné u staré Zipfelové, o niž se starala až do její smrti, a pracuje jako dojička krav. Jako jediná z této čtveřice se necítí jako společenský vyděděnc a je se skromným životem na vesnici spokojena. Nemá potřebu nenávisť, nevrací se ke smutné minulosti ani se neopájí marnými nadějemi a bere skutečnost takovou, jaká je. Její vyznání můžeme posunout do obecné roviny a vnímat jej jako zpodobení

osudu Středoevropana vláčeného dějinnými převraty dvacátého století: „*Nenechat se rozšlápnout a těšit se sama ze svého. Ze svého prostého, krásného života, který bude tak malý, že už jim nebude stát za to ho znova lámat.*“ (352–353)

Autorčině snaze zobrazit oběti odsunu a jeho následky v co nejbarvitějším spektru odpovídá narativní struktura románu. Převážná část příběhu je zprostředkována autorským vyprávěčem z Gertiny perspektivy, avšak postupně se do jednotného způsobu vyprávění vlamují hlasy a pohledy dalších postav. Jednak je tímto postupem konfrontováno hrdinčino subjektivní vnímání skutečnosti, jednak jsou čtenáři sdělována fakta, jež Gerta nezná. Vedle zmíněných partů vyprávěných dcerou Barborou jsou některé pasáže reflektovány pohledem Johanny či další vyhnané Němky Uly, ale především optikou postav, které se z předchozího děje bez vysvětlení vytratily a náhle se znovu vynořují, aby byl dopovězen jejich poválečný osud. To platí o bratru Friedrichovi, který válku přežil, pronásledují jej vzpomínky na hrůzné činy, jimž coby nacistický voják přihlížel nebo se jich přímo dopouštěl, ovšem nenajde odvahu se po tom všem sestře ozvat, stejně jako o dětské přítelkyni Janince, o níž se Gerta domnívala, že zešlela a zemřela po náletu spojeneckých letounů. Zestárlá Janinka však vzpomíná na Gertu s nenávistí ke všemu německému, neboť ji válka připravila o zdraví, psychickou vyrovnanost i možnost mít dítě. Zvolená multiperspektivnost se podílí na objektivizačních tendencích prózy a sama o sobě zabraňuje jednoznačnému, černobílému hodnocení reality.

Jiný postup představuje popis některých událostí, které nejsou nahlíženy v přítomné rovině, přestože je jich Gerta evidentně účastna, avšak jsou podány dodatečně, z časového odstupu. Týká se to například Benešova projevu na brněnském Dominikánském náměstí, na nějž se Gerta rozhodne vydat, přestože tím velmi riskuje; jako Němka, označená ponižujícím písmenem D(eutsch), sem má totiž přístup zakázán. Po popisu shromážděného davu Brňanů a vylíčení Gertiných pocitů dojde k časovému posunu a samotný projev je popsán z retrospektivy dvou týdnů, na pozadí novinových zpráv. Gerta tak ztrácí pozici přímého svědka, aktéra události a výpověď o ní se objektivizuje, přerůstá do obecně historické roviny. Na jiných místech zase dochází ke zvláštním diskrepancím mezi prožívajícím a vyprávějícím subjektem. Do přítomné roviny leckdy zasahuje hodnotící aspekt právě pojednaných dějů svědčící o jistém odstupu, případně jsou předjímány další děje. Vjemová bezprostřednost je velmi často doprovázena, ne-li přímo korigována následnou Gertinou reflexí téhož aktu blížící se současnému obecnému povědomí o těchto událostech, neboť my „přece dobře víme, jak to všechno dopadlo“.

Román *Vyhnání Gerty Schnirch* se dotýká citlivého problému česko-německých vztahů a jejich řešení za druhé světové války a těsně po ní, kdy se po vzoru nacistických rasových pravidel uplatňoval princip kolektivní viny. Tučková se snaží narušit schematizované dělení společnosti na zlé Němce a spravedlivě odplácející Čechy. Její román nabízí jinou interpretaci historického výkladu válečných a poválečných dějin

a usiluje o sebereflexi kolektivní paměti českého národa. Autorka tak navazuje na linii české literatury usilující od šedesátých let o dějinnou revizi česko-německých vztahů, již reprezentuje kupříkladu próza *Adelheid* (1967) Vladimíra Körnera nebo posmrtně vydaná novela Jaroslava Durycha *Boží duha* (1969).

V polistopadovém období získala tabuizovaná látka značnou popularitu a stala se víceméně konjunkturálním tématem současné prózy. Za všechny tituly jmenujme alespoň románovou ságu Zdeňka Šmída *Cejch* (1992) přinášející nepředpojaté zpracování česko-německého soužití v Sudetech. V poslední době se o sugestivní ztvárnění silného osobního příběhu vykloubeného z přirozeného životního proudu z důvodu bezohledných dějinných událostí pokoušejí především spisovatelky mladší a střední generace. Vedle *Vyhnání Gerty Schnirch* můžeme uvést román Radky Denemarkové *Peníze od Hitlera* (2006), novelu Evity Naušové *Jizvy* (2007) či texty Jakuby Katalpy *Hořké moře* (2008) a *Němci* (2012).

Ukázka

Gerta zavřela noviny, poskládala je do čtvrtinového formátu a zasunula do odpadkového koše, lehce, jakoby nic, zajely bokem kolem prázdných kelímků, ani si nemusely pracně klesat místo. Němectví v ní neexistuje. Nebylo v ní ani předtím, přestože se otec snažil. Vytrpěla si kvůli velkému tištěnému *D* na potravinových lístcích dost. Víc, než by někdo unesl, a je ráda, že na to může někdy zapomenout. I když ostatní nemůžou. Pořád má kvůli takovým srážky z platu a pořád nedostane jiné místo než ve fabrice hodinu cesty od domova. A co víc, Barbora. Hned na začátku to bylo jasné, soudružky učitelky moc dobře věděly, s kým mluví. A Barbora vcházela do třídy s aktovečkou přes celá záda a otáčela se po Gertě s důvěřivým úsměvem v polozubých ústech, se zamáváním. Netrvalo to dlouho, kdy začala chodit ze školy uplakaná, pokaždé s jinou historkou, kterou na ni spolužáci vymysleli. Jak je to jen mohlo napadnout? Až když sama slyšela pohrdání, se kterým na třídní schůzce soudružka učitelka hodnotila Barbořinu neschopnost rozlišit sobě podobná písmenka, došlo jí, odkud vítr vane. Ta kráva s vyčesaným drdolem, která si na učitelském stupínku nechala dopadat ukazovátka do otevřené dlaně, znovu a znovu, v diktátorském postoji s prostředkem své moci, její dceru tyranizovala před očima celé třídy. Na konci prvního ročníku Gertě navrhla, aby ji nechala přeložit do zvláštní školy. Jinak že bude třídu opakovat. A tak se i stalo. I když Karel zasáhl, stejně Barbora o rok později znovu překračovala práh první třídy, a i když Gerta tušila, že se její dcera nenarodila s nejbystřejší myslí, byla si zcela jistá, že se nenarodila především se správným jménem. Nespravedlnost, která se nese z otce na dceru, z matky na dceru.

(271–272)

Vydání

Vyhnání Gerty Schnirch, Host, Brno 2009; 2. vydání, Host, Brno 2010; dotisk 1. vydání, Host, Brno 2012.

Vyhnání Gerty Schnirch, e-kniha, Host, Brno 2009.

Adaptace

Vyhnaní Gerty Schnirch, audiokniha, OneHotBook, 2013.

Překlady

Italsky (2011): *L'espulsione di Gerta Schnirch*, př. Laura Angeloniová, Nikita, Firenze.

Ceny

Magnesia Litera, Cena čtenářů 2010.

Reflexe

Lehkost a odvaha, s jakou autorka o krutosti a nespravedlnosti světa za hitlerovců, benešovců a nakonec stalinovců píše, jen podtrhuje ponuru atmosféru románu. Mnohem víc než o velké dějiny jde ovšem Kateřině Tučkové o osobní příběh. Gerta nesnáší otcovy nacistické projevy podobně jako hrdinská gesta svého milého Karla, který se přidává k odboji. Vpřed ji žene starost o dceru a umanutost přežít i v těch nejhorších podmínkách. Nakonec i v úvodu zmiňovaný Edvard Beneš není optikou protagonistky nějakým velkým záporným hrdinou, ale jen panákem, který přijíždí do Brna zfanatizovat obyčejné lidi. A jiní obyčejní lidé to pak podle slov jedné z postav románu nejlíc odnesou, „*jak za hitlerovců, tak za stalinovců*“.

Stanislav Škoda: „Příběh holky vyhnané z Brna“, *Lidové noviny* 4. 11. 2009, s. 8.

Tučkové se podařilo vytvořit velmi působivý obraz konfrontace individuálního života s dějinnými událostmi, které se nedají ovlivnit a semelou každého bez ohledu na jeho provinění, potrestání, pokání či omluvu, o přáních a touhách nemluvě. Chce-li Gerta alespoň nějak důstojně žít, nezbyvá jí než se velkým dějinám podřídit a ve skrytu si nést svou bolest dál. Vše, co v ní kdy bylo přirozené, odvál nelítostný vítr do nenávratna („*raus*“) a ona musí žít jakýsi dvojitý život. Možná právě tato nepřirozenost, která je v ní od konce války zakódována, je příčinou dceřina neporozumění.

Erik Gilk: „Velký příběh odsunuté Němky“, *Tvar* 2009, č. 20, s. 23.

Pro interprety, kteří literární hodnoty vidí především v tvarových výbojích, může být próza Kateřiny Tučkové nezajímavá. Pokud však vnímáme sociální rozměr literárních děl, jde svým způsobem o zlomovou práci, která suverénním způsobem naplňuje jednu z možných a důležitých funkcí literatury. Je prostředkem sebereflexe dané komunity, v tomto případě českého národa. Neboť bez schopnosti této komunity poznat a pojmenovat vlastní zločiny je daleko menší naděje, že se obdobné jednání nebude v budoucnu, v jiných kulisách a s jinými aktéry, opakovat.

Pavel Janoušek: „Svědectví nejen o Gertě Schnirch“, *Host* 2009, č. 9, s. 62.

Na čtenářova záda toho však [Tučková] možná nakládá až příliš. Těží ze srozumitelné linearitu a narativní nekomplikovanosti příběhu tak, že publiku servíruje titěrné detaily. Tučková

se jednoduše představuje jako tradiční česká hospodyňka. Nereaguje na odmítání návštěvy, která si popáté nechce přidat výborný malinový koláč, a láduje na talíř další a další kousky. Všechno je to dobré, všechno je kvalitně připraveno, ale méně někdy znamená více. Autorka naštěstí nesklouzává k vyslovené nadbytečnosti, jen trochu nešťastně rozmělnuje emocionální náboj temného příběhu. Nechává se totiž strhnout svým vlastním příběhem a životem fiktivní hrdinky.

Michaela Hečková: „Neodsunuté vzpomínky. Historická fikce zachycující dramatický osud česko-německé ženy“, *Reflex* 2009, č. 49, s. 64.

Její Gerta v románu nikdy nenabude přesvědčivější kontury a zůstane spíš abstraktním symbolem osudu, kterému se autorce nepovede dát konkrétnější obrysy. Přežije pochod smrti, před úplným vyhnáním je „zachráněna“ na statku ve vesnici Perná u rakouských hranic, kde si ji na práci vezme „stará“ Zipfelová, která kupodivu do odsunu nejde, neboť je „rakouské“ národnosti. To je pravděpodobně také autorčin omyl, neboť nic takového neexistovalo, ale spoň pro německy mluvící občany v poválečném Československu. Tučková se ani nezabývá příliš tím, proč nakonec Gerta mohla zůstat spolu s několika ostatními německými dívkami ve „vlasti“, jako by se takovými kauzálními věcmi nechtěla ani zabývat. Jediné vysvětlení je, že tedy prostě tady zůstala, protože se jí to tak hodilo, jediné tak mohla pokračovat v líčení osudů jedné Němky „proti své vůli“ v českém, Němců zbaveném Brně.

Jiří Peňás: „Mladá žena a tzv. odsun“, *Lidové noviny* 30. 1. 2010 (přil. *Orientace*, s. 29).

Problém však netkví jen ve stylistických lasech. Autorka totiž jako kdyby nedůvěřovala čtenářově obrazotvornosti a i tam, kde je to z kontextu patrné (a opět především v dialozích), se snaží vše explicitně popsat a pojmenovat a někdy i zbytečně dopovědět osudy některých protagonistů. *Vyhnání Gerty Schnirch* je svou snahou po maximální komplexnosti fikčního světa jak šalina ve špičce [...] – čtenář se v něm nemůže skoro pohnout. A při nedostatku pohybu, jak známo, padá na člověka ospalost.

Vojtěch Staněk: „Dějiny vs. román – 1:0. Vyhnání Gerty Schnirch Kateřiny Tučkové“, *A2* 2010, č. 5, s. 7.

Co obraz, to typizovaná představa utrpení malého člověka drčeného dějinami, populární postpubertální zesměšňování Hitlera a implicitně neustálý údiv nad tím, jak je to všechno kruté a nepochopitelné. Ale ustálené prefabrikované obrazy, které nevypovídají o popisovaných událostech, nýbrž o zavedených představách o nich, nám nic pochopit neumožní. Celý román je zdánlivě nazírán z perspektivy hlavní postavy, vzácně postav vedlejších. Neschopnost postav zaujmout k čemukoli postoj a jejich ublíženecké pozorování křivd na nevinných lidech však ukazuje na to, že ve skutečnosti čteme autorčiny představy o prožívání válečného utrpení. Odtud čtenářův neodbytný pocit, že postavy mluví o neštěstí, které jako by neprožívaly.

Petr Šimák: „Úspěch románu Vyhnání Gerty Schnirch“, *Revolver Revue* 2011, č. 84, s. 231.

Slovo autorky

Snažila jsem se k odsunu přistupovat bez emocí a osobní zaujatosti, sama mám s česko-německou otázkou málo společného. Nemám německé předky a s němečtím v Brně mě pojí snad jen to, že bydlím v domě, kde Němci žili. Šlo mi o silný příběh, srozumitelný pro mou generaci. Samozřejmě jsem se občas projektovala do Gertrudy, její dcery Barbory či do vnučky Blanky. Ale o žádné z postav se nedá říct, že by vystihovala mě nebo mé názory. Každá je extraktem nejen řady německých osudů, které jsem zaslechla nebo vyčetla, ale také osob, které osobně znám.

„Příspěvek k popření kolektivní viny. Román Kateřiny Tučkové se vrací k odsunu“
(rozhovor vedla Tereza Radváková), *Právo* 10. 12. 2009 (příl. *Salon*, s. 6).

Bibliografie ohlasů

STUDIE: V. Košnarová, *Český jazyk a literatura* 2009/2010, č. 5, s. 237–240; J. Svobodová, *Usta ad Albim Bohemica* 2012, č. 1, s. 221–231; J. Štillerová, *Usta ad Albim Bohemica* 2012, č. 1, s. 174–184.

RECENZE: O. Horák, *Lidové noviny* 14. 4. 2009; S. Škoda, *Lidové noviny* 4. 11. 2009; E. Gilk, *Tvar* 2009, č. 20; P. Janoušek, *Host* 2009, č. 9; M. Hečková, *Reflex* 2009, č. 49; D. Fiala, *Kam v Brně* 2009, č. 12; J. Peňás, *Lidové noviny* 30. 1. 2010; J. Vaníček, *Tvar* 2010, č. 4; V. Staněk, *A2* 2010, č. 5; A. Hauerová, *Litenky* 2010, č. 4; M. Nyklová, *Naše rodina* 2010, č. 25; N. Holub, *Duha* 2010, č. 1; L. Jaško, *SME*, 8. 10. 2010; P. Šimák, *Revolver Revue* 2011, č. 84.

Erik Gilk